

Inhoud

<i>Voorwoord door Condoleezza Rice</i>	7
<i>Dankwoord</i>	10
1. De man die zich maar niet aan de kant laat zetten	13
2. Waardigheid in duigen	26
3. Een revolutie in menselijkheid	42
4. Wat vrouwen werkelijk willen	59
5. Verre van gevierd	76
6. Jezus was geen 'groot mens'	97
7. Help je vrienden, straf je vijanden	115
8. Niet alles behoort Caesar toe	135
9. Het goede leven vs. de goede mens	154
10. Waarom het toch maar een klein wereldje is	169
11. Het échte ouderwetse huwelijk	183
12. Ongeëvenaard in de geschiedenis van de kunst	200
13. Vrijdag	218
14. Zaterdag	232
15. Zondag	247
<i>Epiloog: Een schokkend idee</i>	261
<i>Noten</i>	268

1. De man die zich maar niet aan de kant laat zetten

De dag na Jezus' dood leek het erop dat het kleine beetje invloed dat Hij op de wereld gehad had binnen de kortste keren zou verdwijnen. In plaats daarvan is zijn impact op de menselijke geschiedenis onvergelijkelijk groot gebleken.

Nadat Hij van de aarde was weggenomen, begon de tijd van zijn ongewone invloed. Die invloed is het onderwerp van dit boek. Het kan niet anders of Jezus' effect op de vroegere en de hedendaagse geschiedenis zal elk weldenkend persoon – wat zijn of haar religieuze ideeën over het christendom ook zijn – reden geven om zich af te vragen wie deze man was.

Dat Hij in historische lijstjes toch vaak ontbreekt heeft allerlei redenen, de meest voor de hand liggende is de manier waarop Hij zijn leven leidde. Jezus verdedigde zijn beweging niet op een luidruchtige, duidelijk zichtbare manier – zoals je van een opkomende politieke of militaire leider zou verwachten. Hij bouwde zijn argumentatie niet op op een manier die ervoor zorgde dat zijn vorm van geloof als superieur in de geschiedenisboeken werd opgenomen. Toen Hij met zijn discipelen op weg ging, begon Hij niet met een lijstje voorwaarden: 'Hier zijn de bewijzen van mijn goddelijkheid; beaam die, dan aanvaard Ik jullie als mijn volgelingen.'

Normaal gesproken begint iemands invloed op de wereld af te nemen zodra hij gestorven is. Terwijl ik dit schrijf rouwt onze wereld om het overlijden van Apple-voorman en technisch vernieuwer Steve Jobs. Iemand schreef dat de mensheid tien jaar geleden gezegend was met Bob Hope, Johnny Cash en Steve Jobs; nu moeten we het doen zonder Jobs (banen), zonder Cash (geld) en zonder Hope (hoop).

Maar hoe gebruikelijk deze afname ook is, Jezus keerde de situatie om – zoals Hij zo vaak deed. Honderd jaar na zijn dood was Jezus' invloed groter dan tijdens zijn leven; na vijfhonderd jaar was zijn invloed zelfs nog verder toegenomen; na duizend jaar vormde het gedachtegoed dat Hij had nagelaten het fundament voor de Europese beschaving; en nu, tweeduizend jaar later, heeft Hij meer volgelingen in meer landen dan ooit tevoren.

Als iemands erfgoed hem- of haarzelf overleeft, wordt dat meestal zichtbaar wanneer zo iemand sterft. Mensen als Alexander de Grote, Caesar Augustus, Napoleon, Socrates of Mohammed hadden op de dag van hun overlijden een geweldige reputatie en een immense invloed. Toen Jezus stierf leek dat het onvermijdelijke einde van zijn kleine, mislukte beweging. Als er een 'Meest Waarschijnlijk om Postuum te Slagen' award bestond die op het sterfbed van invloedrijke mensen werd uitgereikt, zou Jezus de laatste zijn die daarvoor in aanmerking kwam.

Zijn leven en onderwijs trokken de mensen eenvoudigweg aan en maakten dat ze Hem wilden volgen. Hij schreef geschiedenis door heel klein en eenvoudig te beginnen, in een geest van liefde en aanvaarding, waarin Hij iedere afzonderlijke persoon ruimte gaf om al dan niet te reageren. Hij koos bewust voor een positie die Hem lijnrecht tegenover Rome plaatste – een ramkoers waar Hij niet van af te brengen was, die onvermijdelijk tot zijn vernietiging zou leiden. En vernietigd werd Hij.

Maar toch...

Jezus' visie op het leven blijft de mensheid achtervolgen en uitdagen. Zijn invloed heeft door de hele geschiedenis heen zijn sporen nagelaten, als de staart van een komeet, en zijn stempel gedrukt op kunst, wetenschap, politiek, medische zorg en onderwijs. Jezus heeft onze ogen geopend voor dingen als waardigheid, barmhartigheid, vergeving en hoop.

Sinds de dag waarop Hij naar de aarde kwam is het, om het te zeggen met de woorden van G.K. Chesterton, 'nooit meer echt voldoende geweest om te zeggen dat God in zijn hemel is en alles in orde is op de

wereld; dat is in tegenspraak met het gerucht dat God zijn hemel verlaten heeft om de zaken op aarde zelf op orde te brengen.’¹

Jezus is de bekendste figuur in de geschiedenis. Zijn invloed op de wereld is reusachtig groot, en niet toevallig.

Mannen met aanzien hebben soms geprobeerd zich te verzekeren van onsterfelijkheid door grote steden naar zich te laten vernoemen; in de oude wereld wemelde het van de steden die Alexander Alexandrium genoemd had, of die Caesar van het etiketje Caesarea had voorzien. In de tijd dat Jezus leefde, had Hij geen plek om te wonen. Maar vandaag woon ik in de regio rond San Francisco Bay, die zijn naam dankt aan een zekere Franciscus van Assisi – beroemd omdat hij een volgeling van deze Jezus was! De hoofdstad van onze staat heet Sacramento, omdat Jezus ooit een maaltijd deelde met zijn volgelingen – het Laatste Avondmaal – die een van de sacramenten van de kerk geworden is. Je kunt niet eens naar een landkaart kijken zonder aan deze man herinnerd te worden.

Machtige regimes hebben vaak geprobeerd hun positie kracht bij te zetten door de kalender aan hun bestaan aan te passen. Romeinse keizers voorzagen belangrijke gebeurtenissen van een datum door te verwijzen naar het regeringsjaar waarin het had plaatsgevonden; het ijkpunt van de geschiedenis was de stichting van Rome zelf. Tijdens de Franse Revolutie probeerden machthebbers iedereen te verlichten door de Franse republikeinse kalender in het leven te roepen, die het tijdperk van de ratio moest inluiden. De USSR baseerde haar jaartelling op het moment waarop de tsaar was afgezet en de macht zogenaamd was overgedragen aan het volk. De USSR was ook de bakermat van de Bond van Militante Atheïsten, die in de jaren twintig van de vorige eeuw werd opgericht om het geloof voor eens en altijd uit te roeien; in 1929 verscheen er een tijdschrift met op de voorkant een plaatje van twee arbeiders die Jezus uit een kruiwagen kieperden. Maar de leider van de Bond, Yemelian Yaroslavsky, raakte meer en

meer gefrustreerd over de onverzettelijkheid van het christelijk geloof. ‘Het christendom is als een spijker,’ zei hij. ‘Hoe harder je erop slaat, hoe dieper het verankerd raakt.’²

Het idee dat Jezus zou proberen iemand een jaartelling op te dringen was lachwekkend. Lucas vermeldde het begin van Jezus’ bediening keurig aan de hand van de Romeinse kalender: ‘In het vijftiende jaar van de regering van keizer Tiberius, toen Pontius Pilatus Judea bestuurde, en Herodes tetrarch was over Galilea, zijn broer Filippus over het gebied van Iturea en Trachonitis, en Lysanias over Abilene.’ (Lucas 3:1) Voordat Hij voor het voetlicht trad, was Jezus volkomen onbekend en de periode waarin Hij een publieke figuur was, was in een oogwenk voorbij – drie jaar op zijn hoogst, maar misschien was het er zelfs maar één.³ Toch worden we er vandaag de dag, telkens wanneer we naar een kalender kijken of een document van een datum voorzien, aan herinnerd dat zijn onwaarschijnlijk korte leven op een of andere manier – in elk geval in chronologisch opzicht – een scheidslijn in de geschiedenis was.

Beroemde mensen proberen hun nagedachtenis vaak veilig te stellen door zich te laten vernoemen. De Bijbel maakt melding van verschillende Herodessen en zelfs een Herodias, die stuk voor stuk deze naam gekregen hadden om de mensen te herinneren aan Herodes de Grote. Op de dag na Jezus’ dood was er in het kleine kringetje van mensen die wisten wie Hij werkelijk was niemand die zijn pasgeboren baby naar Hem vernoemde. Maar vandaag de dag worden namen als Caesar en Nero, als ze al gebruikt worden, gebruikt voor pizzatentjes, honden en casino’s, terwijl de namen uit Jezus’ boek volop voortleven.

Jezus is de bekendste figuur in de geschiedenis. Zijn invloed op de wereld is reusachtig groot, en niet toevallig.

De snelste en meest basale test om vast te stellen of iemand mentaal in orde is, bestaat uit het controleren van de ‘drie oriëntatiepunten’: of iemand weet wie hij is, waar hij is en welke dag het is. Ik ben vernoemd naar Jezus’ vriend Johannes; ik woon in een kustgebied dat

vernoemd is naar Jezus' vriend Franciscus en ik ben geboren in het jaar 1957 na Jezus. Hoe is het mogelijk dat mijn oriëntatie zó afhankelijk is van één leven?

Niemand weet hoe Jezus eruitzag. Daar zijn geen schilderijen of beelden van. We hebben zelfs geen fysieke omschrijving van Hem. Toch zijn Jezus en zijn volgelingen de meest gebruikte inspiratiebronnen voor kunst overal ter wereld. Het beeld dat door de geschiedenis heen het meest bekend geraakt is, is afkomstig uit de Byzantijnse kunst en rond 400 na Christus ontstaan.

Er zijn films over Hem gemaakt, en zijn rol is gespeeld door acteurs als Frank Russell (1898), H.B. Warner, Jeffrey Hunter, Max von Sydow, Donald Sutherland, John Hurt, Willem Dafoe, Christian Bale, Jim Caviezel en vele anderen. Er zijn ontelbaar veel liedjes over Hem gezongen, van het eerste bekende lied waar de apostel Paulus in zijn brief aan de Filippenzen naar verwees tot het nieuwste album van Justin Bieber (*Under the Mistletoe*) dat afgelopen kerst verscheen.

Je ziet het zelfs terug in de geestelijke gezondheidszorg: mensen die aan grootheidswaanzin lijden, beelden zich vaak in dat ze Jezus zijn. (Een klassieker op dit gebied is het boek *Three Christs of Ypsilanti*, van Milton Rokeach.⁴) Menen boeddhisten die aan grootheidswaanzin lijden ooit dat ze Boeddha zijn?

Het is Jezus' naam die wordt aangeropen door wanhopige mensen, geprezen door dankbare mensen en vervloekt door boze mensen. Van doopplechtigheden tot huwelijken, van ziekenhuizen tot uitvaartdiensten – het is de naam van Jezus waarin mensen worden gedoopt, gezegend, gezalfd en begraven.

Van de Middeleeuwen tot de postmoderne tijd is Hij de man die zich maar niet aan de kant laat zetten.

Maar er is meer...

De aan Yale verbonden historicus Jaroslav Pelikan schreef: 'Los van wat iemand persoonlijk ook van Hem denkt of over Hem gelooft,

Jezus van Nazaret is al bijna twintig eeuwen lang de meest dominante figuur in de geschiedenis van de westerse cultuur. Als het mogelijk zou zijn om een of andere supermagneet op de geschiedenis los te laten om haar te ontdoen van elk stukje of beetje dat ook maar in de verte met zijn naam verbonden is, wat zou er dan van overblijven?’⁵

We leven in een wereld waarin Jezus’ invloed reusachtig is, zelfs als zijn naam niet wordt genoemd. In zeker opzicht is dat ook onze grootste valkuil in het peilen van zijn invloed: dat we sommige van de talloze manieren waarop onze wereld door Hem gevormd is over het hoofd zien omdat we ze als vanzelfsprekend beschouwen. G.K. Chesterton verdiepte zich in de vraag hoe je de impact van Jezus’ leven het best zou kunnen meten, en zei: ‘De op een na beste manier om werkelijk te begrijpen wat het christendom inhoudt, is er helemaal buiten gaan staan.’⁶

De manier waarop over kinderen gedacht werd zou veranderen dankzij Jezus. Historicus O.M. Bakke schreef een proefschrift met de titel *When Children Became People: The Birth of Childhood in Early Christianity* (Het moment waarop kinderen mensen werden: de geboorte van de kindertijd in het vroege christendom). In dit proefschrift merkt hij op dat kinderen in de oudheid over het algemeen geen naam kregen totdat ze een dag of acht oud waren. Tot op dat moment was er een kans dat de baby vermoord zou worden of ergens achtergelaten om te sterven – vooral als het een handicap had of niet het gewenste geslacht. Deze gewoonte veranderde dankzij een groep mensen die volgelingen waren van een man die gezegd had: ‘Laat de kinderen tot Mij komen.’⁷

Jezus is nooit getrouwd. Maar de manier waarop Hij met vrouwen omging had tot gevolg dat er een beweging ontstond die zo vrouwvriendelijk was dat recordaantallen vrouwen zich erbij aansloten. Sterker nog, de kerk werd door haar tegenstanders juist om die reden veracht. Jezus’ onderwijs over de positie van man en vrouw zou leiden tot de verdwij-

We leven in een wereld waarin Jezus’ invloed reusachtig is, zelfs als zijn naam niet wordt genoemd.

ning van de dubbele moraal ten aanzien van seksualiteit die door de Romeinse wet als standaard werd omschreven.

Jezus heeft nooit een boek geschreven. Toch zou zijn oproep om God lief te hebben met heel je verstand het begin zijn van een gemeenschap met zo veel respect voor kennis dat, toen de oude wereld vernietigd werd – opgeslokt door wat soms de duistere Middeleeuwen genoemd worden – zij een deel van die kennis zou bewaren. Na verloop van tijd zou de beweging die bij Hem begonnen was bibliotheken stichten, en vervolgens onderwijsinstituten. Uiteindelijk zouden hier universiteiten als Oxford en Cambridge uit voortkomen, evenals Harvard en Yale. In feite ontstond het hele westerse onderwijsstelsel, compleet met studiebeurzen, dankzij zijn volgelingen. Een ander voorbeeld is de huidige nadruk op geletterdheid. Dat mensen het zo belangrijk vinden dat iedereen kan lezen en schrijven is een gevolg van het besef dat deze Jezus, zelf een leraar die boven alles aan waarheid hechtte, zijn volgelingen opdracht gaf om iedere mens op aarde in de gelegenheid te stellen om te leren.

Hij heeft nooit een officieel ambt bekleed of een leger geleid. Hij zei dat zijn koninkrijk ‘niet van deze wereld’ was (Johannes 18:36). Zijn geboorte was onwettig, en Hij stierf als misdadiger. Toch zou de beweging die met zijn leven begon uiteindelijk een einde maken aan de verering van de keizer. Ze zou genoemd worden in documenten zoals de *Magna Carta* en de aanzet geven tot een traditie van burgerlijk recht waarin de macht van de overheid niet langer onbeperkt was en het gezag van de staat eerder aan banden gelegd werd dan bekrachtigd, zoals vaak het geval was bij andere religies die binnen het keizerrijk voorkwamen. Het is te danken aan deze beweging dat uitspraken als ‘Wij beschouwen deze waarheden als vanzelfsprekend: dat alle mensen als gelijken zijn geschapen, dat zij door hun schepper met zekere onvervreembare rechten zijn begiftigd’⁸ deel uitmaken van onze geschiedenis.

Het Romeinse Rijk waarin Jezus geboren werd kon prachtig zijn, maar ook uitzonderlijk wreed, vooral voor wie mismaakt of ziek was, of in slavernij leefde. Deze leraar zei echter: ‘Alles wat jullie gedaan

hebben voor een van de onaanzienlijksten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan.’ (Matteüs 25:40) Langzaam maar zeker ontstond de overtuiging dat het lijden van elk afzonderlijk mens ertoe doet, en dat iedereen die in staat is om te helpen zijn verantwoordelijkheid behoort te nemen. Ziekenhuizen en liefdadigheidsorganisaties in alle soorten en maten kwamen voort uit deze beweging; veel van deze instellingen dragen tot op de dag van vandaag namen die ons herinneren aan Hem en aan zijn onderwijs.

Nederigheid, wat in de oudheid slechts minachting opriep, transformeerde aan een kruis tot iets kostbaars en werd uiteindelijk zelfs als deugd bejubeld.

Vijanden, aan wie je geen aandacht besteedde, behalve dan om wraak te nemen (‘help je vrienden en straf je vijanden’) werden meer en meer beschouwd als mensen die liefde waard waren. Vergeving veranderde van zwakte in kracht, in iets moois, dat getuigde van een hoogstaande moraal.

Zelfs in de dood is er nauwelijks aan Jezus’ invloed te ontkomen. De gewoonte om mensen te ruste te leggen op begraafplaatsen of in grafstones is overgenomen van zijn volgelingen. Het Griekse woord dat wij vertaald hebben met begraafplaats zou ook vertaald kunnen worden met ‘slaapplaats’. In het woord zelf lag de hoop op opstanding besloten. Als een graf van een steen voorzien wordt, staan bovenaan vaak de geboortedatum en de sterfdatum, met daartussenin een streepje. De duur van het leven van die persoon, gerekend vanaf het leven van Jezus zelf. In veel gevallen, als er niet genoeg geld is voor een grafsteen, wordt het graf gemarkeerd met een kruis – wat doet denken aan de dood van Jezus. En tot op de dag van vandaag zal een striptekenaar die in zijn verhaal naar het hiernamaals verwijst vaak kiezen voor een tekeningetje van de heilige Petrus bij de hemelpoort. Wat Jezus’ dood ook betekende voor zijn bestaan – of het met zijn sterven ten einde kwam of niet – in elk geval heeft de dood geen einde gemaakt aan zijn invloed. In veel opzichten was het juist het begin.

Hij is de man die weigerde het op te geven.

Maar er is meer.

Jezus is geweldig mysterieus, en niet alleen omdat Hij lang geleden leefde, in een wereld die ons volkomen vreemd is. Jezus is mysterieus, niet alleen om alles wat we *niet* van Hem weten, vooral om dat wat we *wel* van Hem weten.

Zoals N. T. Wright opmerkte is dat wat we wel over Jezus weten ‘zo anders dan wat we over welke andere mens ook weten dat we niet anders kunnen dan ons afvragen, zoals de mensen in Jezus’ tijd duidelijk ook deden: “Wie *is* dit toch? Wie denkt Hij dat Hij is, en wie is Hij werkelijk?”⁹ Vanaf het moment dat Hij volwassen begon te worden en over God begon te spreken, lezen we dat mensen versteld stonden van zijn kennis, en dat zelfs zijn eigen ouders verbijsterd waren (Lucas 2:47-48). Toen Hij begon te onderwijzen riep dat wat Hij zei hevige emoties bij mensen op, van uitzinnige vreugde tot intense woede, maar ze waren altijd weer verbaasd. Pilatus begreep Hem niet, Herodes bestookte Hem met vragen en zijn eigen discipelen waren vaak net zo in de war als de rest van zijn publiek. Zoals Wright vaststelde: ‘De mensen die naar Hem kwamen luisteren zeiden dingen als: “We hebben nog nooit iemand zo horen spreken”, en daarmee doelden ze niet op de toon van zijn stem of zijn geweldige redenaarskunst. *Jezus’ luisteraars wisten niet wat ze van Hem moesten denken, en wij weten dat nog steeds niet wat we van Hem moeten denken.*’¹⁰

Jezus’ invloed op de geschiedenis is verbazingwekkend. En wanneer we terugkijken op zijn korte leven, is dat al net zo raadselachtig. Niemand wist precies wat hij met Jezus aanmoest.

Het is echter geen toevallig, absurd of betekenisloos raadsel.

Proberen zijn leven te begrijpen lijkt op proberen om wakker te worden uit een droom. Het is als luisteren naar een antwoord waarvan je – als het eenmaal tot je is doorgedrongen –

Jezus is mysterieus, niet alleen om alles wat we niet van Hem weten, vooral om dat wat we wel van Hem weten.

beseft dat je het ergens altijd al wist. Als licht op het vreemde pad dat, wanneer je het blijft volgen, uiteindelijk naar huis blijkt te leiden.

Jezus is even ongrijpbaar als gelatinepudding. Koningen hebben gedacht dat ze met het noemen van zijn naam ook aanspraak konden maken op zijn autoriteit. Maar Jezus de Bevrijder laat zich niet in een hokje stoppen. Wanneer mensen zich op zijn gezag beroepen om slavernij te rechtvaardigen, staan er mensen op zoals William Wilberforce en Jonathan Blanchard, die Hem juist zien als het boegbeeld van de vrijheid. Jezus inspireerde Leo Tolstoj, die op zijn beurt Mohandas Gandhi inspireerde, die op zijn beurt Martin Luther King Jr. inspireerde. Jezus inspireerde Desmond Tutu om al dromend en biddend een waarheidscommissie in het leven te roepen.

Het aantal groepen dat beweert 'voor' Jezus te zijn is niet te tellen. Ik noem er een paar: Joden voor Jezus, Moslims voor Jezus, ex-Vrijmetselaars voor Jezus, Bikers voor Jezus, Cowboys voor Jezus, Worstelaars voor Jezus, Clowns voor Jezus, Handpoppen voor Jezus en zelfs Atheïsten voor Jezus.¹¹

Vakbondsleider Eugene Debs noemde Hem de vriend van het socialisme: 'Jezus Christus maakte deel uit van de arbeidersklasse. Ik heb Hem altijd beschouwd als mijn vriend en metgezel', terwijl Henry Ford zei dat zijn kapitalisme niets anders was christelijk idealisme.¹²

De Quakers vonden in Jezus de grondlegger van het pacifisme ('Toen Christus Petrus ontwapende, ontwapende Hij ons allemaal'), terwijl Constantijn tot bekering kwam als gevolg van een visioen van het kruis en de belofte dat hij de strijd zou winnen ('In dit teken zul je overwinnen').

Kijk eens naar de mensen die Jezus bij elkaar gebracht heeft: Jesse Jackson en Jerry Falwell; Jim Wallis en Jim Dobson; Corry ten Boom en Anne van der Bijl; Billy Graham en Billy Sunday en Bill Clinton en "Bill" Shakespeare; Bono en Bach en Bev Shea; Galileo en Isaac Newton en Johannes Kepler; Thomas van Aquino en Thomas à Kempis; T.S. Eliot en C.S. Lewis en J.R.R. Tolkien; George Washington en Denzel Washington en George Washington Carver; Sojourner Truth en Robert E. Lee; Constantijn en Karel de Grote; Martin Luther King

Jr. en Barack Obama; John Milton en Paul Bunyan en Mr. Rogers en Jimmy Carter en tsaar Peter de Grote.

Jezus heeft iets dat mensen blijft aansporen dingen te doen die ze eigenlijk liever zouden laten: Franciscus van Assisi die zijn bezittingen opgeeft, Augustinus zijn minnares, John Newton de slavenhandel en Pater Damiaan zijn gezondheid.

Een niet-religieuze Britse zuurpruim met de naam Malcolm Muggeridge werd ruw wakker geschud toen hij in India was en een bezoek bracht aan een tehuis voor leprolijders dat geleid werd door de Zusters van de Liefdadigheid. Terwijl hij moeder Teresa in actie zag, werd hij van zijn sokken geblazen door het plotselinge inzicht dat humanisten zich niet om leprolijders bekommeren.¹³

Jezus is de man die niemand werkelijk kent.

Maar er is meer.

De eerste persoon die over Hem schreef – een man die bekend zou worden onder de naam Paulus – zei dat Jezus aan hem verscheen zonder dat hij dat wilde of Hem daartoe had uitgenodigd. En Hij had de vreemde gewoonte om steeds weer op te duiken op plaatsen waar niet naar Hem gezocht werd, of waar Hij zelfs niet welkom was.

Romanschrijfster Mary Karr was haar leven lang agnostisch, de dochter van een moeder die zeven keer trouwde, Mary's speelgoed in brand stak en haar met een mes probeerde te doden. Karr was de gevierde schrijfster van *The Liars' Club*, en een verstokte alcoholiste. Jezus was wel de laatste persoon ter wereld die ze dacht te zullen ontmoeten. Ze zei: 'Als je dat een jaar eerder tegen me gezegd had... dat ik in een biechthokje zou zitten om mijn zonden te belijden of op mijn knieën zou gaan om de rozenkrans te bidden, dan zou ik het bescheurd hebben van het lachen. Dat ik paaldanseres zou zijn geworden was waarschijnlijker. Of internationale spion. Of drugssmokkeelaar. Of huurmoordenaar.'¹⁴

Jezus was een leraar, maar niet zomaar een leraar. De manier waar-

op Hij sprak, hoe Hij zijn boodschap verkondigde, hoe Hij waarheden onthulde en een nieuw tijdperk inluidde, was niet te vergelijken met de manier waarop andere leraars dat deden. Zoals Pelikan zei: 'Het is niet slechts in de naam van een groot leraar, of zelfs de grootste leraar die ooit geleefd heeft, waarin Justinianus de Hagia Sophia in Constantinopel bouwde, of Johann Sebastian Bach zijn Hohe Messe componeerde. Niemand heeft ooit een kathedraal gebouwd ter ere van Socrates.'¹⁵

Hoe heeft Jezus zijn volgelingen overleefd? De inquisitie en de heksenjachten, de kruistochten en het goedpraten van slavernij, het imperialisme en de tegenstand tegen wetenschappelijke ontwikkelingen, en niet te vergeten de godsdienstoorlogen die komen en gaan? De veroordelende houding van mensen die zich christen noemen, hun intolerantie en hun fanatisme hebben continenten en tijdperken geïnfecteerd, en er lijkt wel nooit een einde te komen aan de seksschandalen en fraude onder kerkleiders. Jezus heeft veel meer last van de ellende die door zijn volgelingen wordt aangericht dan van de tegenwerking van zijn vijanden. Misschien is dat ook de reden waarom Hij voortdurend in beweging lijkt te zijn.

Andrew Walls merkte op dat de meeste religies geconcentreerd blijven rond de plaats waar ze ontstaan zijn.¹⁶ Maar met de Jezusbeweging was dat anders. Die begon in Jeruzalem, maar werd gretig omarmd door de heidense meute, die zo vurig van hun geloof getuigde dat het zich verspreidde over de hele Middellandse wereld, tot in Noord-Afrika, Alexandrië en Rome toe. Vervolgens werd het overgenomen door de barbaren en breidde het zich uit naar Noord-Europa en tot slot naar Noord-Amerika. In de afgelopen eeuw is het evenwicht opnieuw drastisch verschoven: de meerderheid van de christenen woont nu in het zuidelijke en het oostelijke deel van de wereld. Op de vraag waarom dat zo is, antwoordt Walls dat 'de kern van het christendom gevormd wordt door een zekere kwetsbaarheid, een soort breekbaarheid. Je zou het de kwetsbaarheid van het kruis kunnen noemen.' Wanneer het geloof gedurende langere tijd te veel geld en macht tot haar beschikking heeft, bederft het van binnenuit. Op

dat moment verplaatst het centrum zich naar een andere plek.

Ralph Waldo Emerson zei eens dat de naam van Jezus ‘niet zozeer in de geschiedenis van deze wereld *geschreven* staat als wel *geploegd*.’¹⁷

H.G. Wells verwonderde zich over het feit dat na verloop van twee millennia...

... een historicus zoals ikzelf, die zich niet eens een christen noemt, niet anders kan dan constateren dat het christendom zich voortdurend concentreert rond het leven en het karakter van deze allerbelangrijkste mens... De historische toets om iemands grootheid te beoordelen is het antwoord op de vraag: ‘Welk zaad heeft hij gezaaid, en welke vrucht komt daaruit voort?’ Heeft hij mensen aangemoedigd tot een nieuwe manier van denken, heeft hij een vuur ontstoken dat zelfs na zijn dood bleef branden? Wanneer wij dit criterium hanteren, staat Jezus aan de top.¹⁸

Waarom?

Misschien was het zijn timing. Misschien was Jezus slechts een sympathieke vent die toevallig leefde in een tijd waarin de Romeinse infrastructuur op haar best was en de Griekse filosofie de godsdienst ondergroef; in een tijd waarin het heidendom uitstierf en het sociale systeem op instorten stond, toen er weinig stabiliteit was en de angst hoogtij vierde en de mensen gemakkelijk beet te nemen waren en... was het gewoon stom geluk. Misschien was Jezus gewoon een vriendelijke, eenvoudige, onschuldige ziel met een lieve moeder en de gave om op de juiste tijd en plaats pakkende dingen te zeggen. Forrest Gump, maar dan anders. Misschien is de plaats die Jezus in de geschiedenis inneemt een opmerkelijke toevalligheid.

Maar misschien ook niet.